

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 91 כסלו תשע"ה

העלוך מוקדש לעילוי נשמת רבי אברהם ז"ל בן רחל ופנחס אריאל הי"ד

פרשת ויעא

אבני ארץ ישראל כבידות יותר מאבני

חו"ל

"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כח, יא)

במס' כתובות (ק"ב, א) אמרו שר' חנינא בבואו מחו"ל לארץ ישראל היה "מתקל מתקליה", ופירושו התוס' שהיה שוקל את האבנים כדי לדעת אם כבר הגיע לארץ ישראל, כי אבני הארץ כבידות יותר מאבני חו"ל. וכן מבואר במדרש תנחומא (פר' שלח) "כשעלה ר' חנינא הגדול מבבל בקש לידע אם נכנס לא"י והיה שוקל אבנים, כל זמן שהיו קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל, כיון שמצאן כבידות אמר אין אלו אלא אבני ארץ ישראל, והיה מנשקן וקרא עליהן את הפסוק הזה כי רצו עבדיך את אבניה". ולאור זאת ביאר הגר"י אייבשיץ בספר 'אהבת יהונתן', שזהו שנאמר "ויקח מאבני המקום" [כי לכאורה תיבת "המקום" מיותרת, כי ודאי שלקח אבנים מאותו מקום ולא הביאם עימו ממקום אחר], אלא שכיון שקפצה הדרך ליעקב כאשר שב על עקבותיו מחו"ל לארץ ישראל, נסתפק האם הוא עדיין בחו"ל או שכבר הגיע לארץ ישראל, ולכן נטל בידיו מאבני המקום כדי לראות אם כבדים הם. [והמהר"ל (ח"א, שם) פירש שזהו שנאמר "ארץ אשר אבניה ברזל", שאבני הארץ קשים וכבדים כברזל].

ה'פטנט' הייחודי שהיה במקלו של יעקב

"וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה" (כח, יח)

יש להקשות, שהרי אליפז נטל מיעקב את כל אשר לו [ראה רש"י כט, יא], ומנין היה לו שמן. ומצאתי שכן הקשה בספר 'פענח רזא' [לקט מדבריהם של מאות מבעלי התוספות מאת ר' יצחק ב"ר יהודה הלוי שחי בצרפת בסוף תקופת בעלי התוספות, והיה נכדו של רבי שמואל מפלייזא מבעלי התוס' בפרשתנו, ותיירץ, שאליפז השאיר ליעקב את מקלו [כמו שנא' בפר' וישלח "כי במקלי עברת את הירדן"]], ומקל זה היה חלול והיה יעקב ממלא בו שמן תמיד כדי שיוכל להדליקו וללמוד לאורו תורה. [ויש להוסיף, שבספר 'ברית שלום' [לר' פנחס מפונא (חי בשנים ה'ש"פ - תכ"ג)] כתב בשם המדרש שכשעשו שמע יעקב עזב את בית לבן הלך ונתמנה להיות מוכס וסבר שע"י כן יוכל לגבור על יעקב, וכששמע זאת יעקב נתיירא. וביאר, שעשו רצה להעליל על יעקב שכשעבר את הירדן בלכתו לחן הטמין במקלו אבנים טובות

סוד קפיצת הדרך

"ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וגו'" (כח, י-

יא)

במסכת חולין (צא, ב) דרשו שיעקב אבינו הגיע לחרן ואז נזכר ואמר "אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי", וכשנתן דעתו לחזור לארץ ישראל קפצה לו הדרך. והקשה מרן החיד"א בספר 'פתח עינים', מהו הלשון "אפשר עברתי" שמשמעו שנסתפק יעקב אם עבר באותו מקום, והרי ודאי שעבר שם בדרכו.

ותירץ רבינו יוסף חיים זיע"א (בן יהוידע, חולין שם), על פי המבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל שיש ב' מיני קפיצת הדרך, האחד הוא שהאדם רוכב על ענן ומוליכו למקום שירצה [כמו שהיה עושה שלמה המלך כשהיה הולך להרי חושן, שהיה עף ופורח באויר למעלה]. ויש עוד מין קפיצה שהיא ברגליו של האדם, שפסיעותיו מתרחבות והולך בשעה קצרה למרחק גדול.

והנה יעקב אבינו היה טרוד בכוונות וייחודים ולא שם לב לדרך שעשה עד לחרן, ולכך כשהגיע לשם נסתפק באיזה אופן קפצה לו הדרך, שאם היתה זו קפיצה על גבי ענן אם כן היה פורח באויר ולא דרכו רגליו במקום אבותיו, או שמא היתה זו קפיצה על ידי שנתרחבו פסיעותיו ואם כן עבר באותו מקום. וזהו שאמר בלשון ספק "אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי".

ויש להעיר על דבריו, שבגמ' שם מבואר שקפצה לו הדרך לאחר שהגיע לחרן ורצה לחזור, ומדבריו משמע שקפצה לו בלכתו לחרן. וצריך לומר כדברי הרמב"ן (כח, יז) שהוכיח מהמדרש שהדרך קפצה ליעקב ג' פעמים, בלכתו לחרן, בחזרתו לא"י להתפלל במקום המקדש, ובהליכתו שוב לחרן.

ב. ואמנם הגר"י (חידושי הגר"י והוספות פר' ויצא) הקשה מדוע קפצה לו הדרך רק בחזרתו ולא בהליכתו. ותיירץ, שהליכתו לחרן היתה בציווי של אביו, וממילא קיים בזה מצות כיבוד אב ואם, ולכך לא שייך בזה קפיצת הדרך לפי שיחסר לו במעשה המצוה, אבל חזרתו כדי להתפלל היתה בגדר הכשר מצוה, ובוה שייכת קפיצת הדרך. [ועפ"ז ביאר מדוע לאברהם אבינו לא קפצה הדרך כשהלך מחרן לא"י, כי כיון שהלך מחמת ציווי הש"ת כל הליכה והליכה היתה מצוה ולכן לא שייך בזה קפיצת הדרך]. ואמנם דבריו נסתרים מהרמב"ן הנ"ל שגם בלכתו לחרן קפצה הדרך ליעקב.

[וראה עוד באור החיים הקד' (לא, כג) שהקשה מדוע לא קפצה ליעקב הדרך כשחזר לבית אביו עם נשיו ובניו, עיי"ש מה שתיירץ].

יעקב בן אסתר ז"ל ע"י כהן
יהודה בן סופי בן בסט ז"ל
דוד בן רצון וסעידה כהן ז"ל

נעימה בת שרה משה ע"ה
אליעזר בן מימא אבני ז"ל
מאיר בן איטה נריאן ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

ומרגליות כדי שלא יתגלו במכס, וראיה לכך ממה שהעשיר זוכה לנכסים רבים, ויעקב חשש מעלילות אלון].

יעקב למד את סודות הקוסמים והמכשפים

"וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם" (כט, א)

הגר"י אייבשיץ בספר 'אהבת יהונתן' כתב שבזוהר הקד' מבואר שלפני הליכתו לחרן הלך יעקב לארץ בני קדם. וזאת משום שלבן היה ראש למכשפים, וכבר אמרו חז"ל שדייני הסנהדרין היו צריכים ללמוד חכמות הקסמים כדי לעמוד נגד המכשפים ולהסיר מעשיהם, ואף יעקב רצה ללמוד חכמות אלו כדי שיוכל לעמוד כנגד לבן, ולכן הלך לארץ קדם ששם ישבו בני הפלגשים של אברהם שקבלו ממנו את שמות הטומאה [כמו שנאמר (בראשית כה, ו) "ולבני הפילגשים נתן אברהם מתנות, וישלחם קדמה אל ארץ קדם", ופירש"י שמסר להם שמות של טומאה].

מחמת תמימותו נשא יעקב כמה נשים

"ויהי בבוקר והנה היא לאה" (כט, כה)

כתב רבינו החיד"א בספר 'פני דוד', שמחמת תמימותו לא עלה ביד יעקב אבינו להיזהר מרמאותו של לבן עד שהשיא לו את שתי בנותיו. ופירש על פי זה את הפסוק "ויעקב איש תם יושב אהלים", שמחמת שהיה איש תם נהיה יושב אהלים, מלשון "שובו לכם לאהליכם", שהיו לו כמה נשים.

איזו אות מסוגלת להריון?

"ותאמר הנה אמת בלהה" (ל, ג)

ביאר רבינו חיים פלטיאל, שרחל ביקשה מיעקב שיוסיף אותיות לשמה וישנה אותו ועל ידי כן תיפקד היא בבנים. ואמר לה יעקב שאין זה מועיל אלא בשם שאפשר להוסיף לו אות ה', כמו באברהם ושרה, ומשום שאות זו מסוגלת להריון וכמו שנאמר "הא לכם זרע". ועל כן אמרה לו שיקח את בלהה שפחתה שיש בשמה ב' אותיות ה', ואחד מהם יהיה כנגד רחל ויועיל לה שתפקד, וזהו שנאמר "ואבנה גם אנכי ממנה".

האם סבא לבן חילק לנכדיו מתנות

וממתקים?

"וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו וילך" (לב, א)

מרוך רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל תמה מדוע נחפו לבן כל כך והשכים בבוקר ומיהר ללכת לדרכו ולא המתין לשהות עוד עם בנותיו ונכדיו. ותירץ בדרך צחות, שלבן היה קמצן וצר עין, וחשש שאם ימתין עד שנכדיו יתעוררו משנתם יבקשו הם ממנו מתנות וממתקים, ולכן הודרו והשכים בבוקר ונשק להם בעודם ישנים ומיהר ללכת לדרכו...

פך השמן שמצאו החשמונאים נזדמן ליעקב מן השמים

לעיל הקשינו מנין היה ליעקב שמן והרי אליפז נטל מיעקב את כל אשר לו. ונראה ליישב עוד על פי דברי המדרש (ב"ר טט, ח) שהיה זה שמן שירד בנס מן השמים. וכ"כ הרמב"ן (כח, יז).

וזהו שנאמר "ויותר יעקב לבדו" (בראשית לב, כה), ופירש"י ש"שכח פכים קטנים וחזר עליהם", וכתבו בדעת זקנים מבעלי התוספות (שם) בשם המדרש ש"סמך לדבר מדכתיב לבדו, אל תיקרי לבדו אלא לבדו", וכתב על כך ר' מרדכי כהן [מתלמידי הארי"ז] בספר 'שפתי כהן' "מאין בא לו זה הכד? אלא שכשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומצאן אבן אחת נתבצר לו כד של שמן ויצוק על ראשה וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה ואמר אין זה ראוי להניחו כאן. והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו, ועדיין כולו קיים כמו שאמרו חז"ל (הוריות יא, ב) זה לי לדורותיכם, והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה, והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא. כשראה יעקב שכל כך ניסים עתידים להיות בו סיכן עצמו והביאו".

וכתב ה'אמרי נועם' שאותו פך שמן שנזדמן ליעקב אבינו מן השמים, הוא הפך שמצאו החשמונאים, ובו נעשה הנס במנורה.

ב. ובש"ת ציץ אליעזר (כא, יז) הביא מדרש "כשחזר יעקב על פכים קטנים אמר לו הקב"ה אתה מסרת את נפשך בשביל פכים קטנים חייך אני משלם לבניך שיעשה להם נס גדול בימי החשמונאים ע"י פכים קטנים". וביאר בשם המפרשים, שיעקב אבינו שמר בפכים קטנים הללו שמן טהור ליצוק על המצבה כפי שהבטיח ונדר לה' "והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית אלהים", והיה שומר עליהן כבבת עינו ולא מסרן בידי אחרים, ובזכות שמסר נפשו על טהרת השמן נעשה נס לבניו בימי החשמונאים בשמן טהור.

והוסיף דבר נפלא בשם החתם סופר (בדרשותיו ד' ס"ז), שענין זה רמוז במה שאומרים ב'על הניסים' "רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם". כי ראשי תיבות 'רבת' 'דנת' 'נקמת' הוא 'נדר', וזהו רמוז לנדרו של יעקב "והאבן הזאת יהיה" וגו', שנדר ליצוק שמן זה שנזדמן לו מן השמים על ראש האבן, והוא השמן שנעשה בו הנס בימי חנוכה.

ג. ועל פי זה נראה ליישב את הקושיא המפורסמת של מרן הבית יוסף בהל' חנוכה (סי' תר"ע), מדוע תקנו בחנוכה ח' ימים והרי פך שמן היה מספיק בלאו הכי ליום אחד. ולהג"ל יש לומר ששאלה זו שייכת אם היה זה שמן רגיל, אך היות והיה זה פך השמן של יעקב, שבדרך הטבע לא היה אמור להישאר בו שמן מרוב שנשתמשו בו במשך הדורות, וכל השמן שיש בו הוא שמן של נס, ולכך גם ביום הראשון היתה ההדלקה בדרך ניסית.

האזינו לשיחות מוסר והשקפה ופרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן ב'קול הלשון'

בטל' 03-6171001. לשיחות חדשות יש להקיש [לא ברצף] 1-1-2-48-1-1

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות 'קול הלשון' ברחבי הארץ ובאתר 'קול הלשון'

לעילוי נשמות יוסף בן חנה טייץ ז"ל ♦ אברהם בן משה וזיהרה שלומי ז"ל ♦ אברהם בן עיפורה חברוני ז"ל ♦ לוי בן סאלם כרמי ז"ל

פינה בת אמיליו לביא ע"ה
זוהרה ברוד בת אפרים חירוני ע"ה
שרה בת חנה נתן מן ע"ה

יוכבד בת שושנה חובשי ע"ה
ידידה בת לאה יקותיאל ע"ה
יששכר בן יהודה חובשי ז"ל

אליהו בן יצחק סויסה ז"ל
יוסף בן יחיא גזאל ז"ל
חיה אסתר מלכה בת משה שלמה וינבך